

GLOBALLASHUV DAVRIDA MAKTAB RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Ibragimova Sevara Kabildjanovna

Oriental universiteti

Ta'ental universitetinalishi magistranti

Annotatsiya: *maqolada globallashuv davri va unda maktab ory Research Journalamirjon QizRIVOJLANTIRISH MEXANIZMLlantirish usullari haqida fikrlar bayon etilgan.*

Kalit soiya: *maqolada globallashuv davri va unda maktab ory Research Journalamirjon QizRIVOJLANTIRISH MEXANIZMLlantirish usullari haqida fikrlar bayon e*

Zamonaviy globallashuv va axborotlashuv jarayonlari insoniyat tarixidagimodernizatsiya sifatida namoyon bo'ladi. Bu jarayonlar insoniyat tarixining butunlay yangi sifatiy o'zgarishlar, transformatsiyalar davrini boshlab berdi deyish mumkin. Mazkur o'zgarishlarning ijobiy natijasi har bir mamlakat, har bir davlat, jahon mifqyosida ilm-fanning rivojlanish darajasi bilan belgilanmoqda. Natijada fan rolining jamiyat taraqqiyotidagi ahamiyati, uning roli o'zgardi. Bugungi kunda fan sifat jihatidan yangi funktsiyalarni bajaradi ularning asosiylari sifatida ekomuvozanatni saqlash, tabiat va jamiyatni boshqarish funktsiyalarini ko'rsatish mumkin. Tadqiqot faoliyatining maqsadida ham o'zgarishlar sodir bo'ldi. Ilmiy tadqiqotlar bugungi kunda faqat ilmiy maqsadlarni ko'zlamasdan, boshqaruv, axborot, loyihalashtirish, texnik-ishlab chiqarishni ham nazarda tutadi; yangi bilimlarni ishlab chiqaruvchi ilmiy tadqiqot birlashmalari yangi bilimlarni yaratibgina qolmay, moddiy-ishlab chiqarish funktsiyalarini ham bajaradilar. Bir so'z bilan aytganda zamonaviy globallashuv davrida bilim asosiy ishlab chiqarish vositasi hisoblanadi.

Barcha globallashuv jarayonlarida iqtisodiy globallashuv yetakchi ahamiyatga ega. U ta'lim sohasidagi globallashuvni ham belgilaydi. Bir tomondan ishlab chiqarish va boshqaruv sohaslarida bir xil bilim, ko'nikma va usullar talab qilinadi. Boshqa tomondan ta'lim sohasining o'zi ham global bozor va raqobat sharoitida faoliyat ko'rsatishi kerak.

Mutaxassislarining fikriga qaraganda, globallashuv jarayonlari fanda ham global o'zgarishlarni keltirib chiqardi. Bular eng avvalo fanning mohiyati, strukturasi, funktsiyalaridagi – transformatsiya jarayonlari, ya'ni chuqur, yangi sifatiy o'zgarishlar bilan xarakterlanadi. Bularni eng avvalo fanning tobora global, internatsional mazmun kasb etib, globallashib borayotganida ko'ramiz. Bu jarayon ikki yo'nalishda rivojlanayotganligi ta'kidlanmoqda. Bulardan birinchisi, fanning notijorat globallashuv yo'nalishi bo'lib, unda olimlar va turli o'quv yurtlari birgalikda ilmiy tadqiqot olib boradilar, o'zaro bilim almashish sodir bo'ladi. Ikkinchisi tijorat yo'nalishidagi fandagi globallashuv hisoblanadi. Bu yo'nalish asosan XX asrdan boshlandi va keyingi o'n yillarda dadil o'sib borayotganligi kuzatilmoqda. Bu yo'nalishdagi fan globallashuvi ob'yektiv asosga ega bo'lib, uning

omillari bo'lib global moliyaviy va fond bozorlarining vujudga kelishi; xalqaro raqobatning kuchayib global tus olishi; transmilliy korporatsiyalarning iqtisodiy faoliyat ko'lamining o'sishi; aloqa vositalari, shuningdek global INTERNET tarmog'ining rivojlanishi, yerning maxsus sun'iy yo'ldoshlarining uchirilishi xizmat qiladi.

Respublikamizda amalga oshirilayotgan ta'lim sohasidagi islohotlar xalq ma'naviyatining yuksalishi, asrlar davomida yaratilgan qadriyatlarni tiklash, asrab-avaylash, kelajak avlodga yetkazish, umuminsoniy merosdan bahramand bo'lish, global o'zgarishlar sodir bo'layotgan jamiyatda faol, ma'naviy yetuk insonlarni shakllantirishning asosidir.

Prezidentimiz taamalga oshirilayotgan ta'lim sohasidagi islohotlar xalq ma'naviyatining yuksalishi, asrlar davomida yaratilgan qadriyatlarni tiklash, asrab-avaylash, kelajak avlodga yetkazish, umuminsoniy merosdan bahramand bo'lish, global o'zgarishlar. Keyingi yillarda masalaga mana shunday yondashuv bizning ushbu sohadagi faoliyatimiz mezoniga aylandi. Chindan ham, agar biz ta'limni o'zgartirsak, ta'lim insonni o'zgartiradi. Inson o'zgarsa – butun jamiyatimiz o'zgaradi. Intellektual va madaniy salohiyatning qanday noyob boylik ekani, nodir talant egalarini tarbiyalab kamolga yetkazish hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanini unutishga haqqimiz yo'q". Bunday da'vatli so'zlar, albatta, har qanday ilm ahliga, qolaversa, yoshlarga ruhiy madad bo'ladi.

Darhaqiqat, O taamalga oshirilayotgan ta'lim sohasidagi islohotlar xalq ma'naviyatining yuksalishi, asrlar davomida yaratilgan qadriyatlarni tiklash, asrab-avaylash, kelajak avlodga yetkazish, umuminsoniy merosdan bahramand bo'lish, global o'zgarishlar. sonni tarbiyalashdan iboratdir.

Bozor iqtisodiyoti munosabatlari taraqqiy etayotgan hozirgi jamiyatda inson shaxsini rivojlanishiga alohida talablar qotailgan qadriyatlarni tiklash, asrab-avaylash, kelajak avlodga yetkazish, umuminsoniy merosdan bahramaomoo'nikmalar jadal rivojlanayotgan jamiyatga shaxsning moslashuvini ta'minlashga xizmat qilishi lozim.

Shuningdek, uzluksiz tasabatlari taraqqiy etayotgan hozirgi jamiyatda inson shaxsini rivojlanishiga alohida talablar qotailgan qadriyatlarni tiklash, ayolar, betaraf obelajak avlodga yetkazish, umuminsoniy merosdan baliyatning egallanganlik darajasi shakllangan bo'lishi lozim.

Bugungi kunda axborotlar uzluksiz yangilanmoqda va eskirgan texnologiyalar zamonaviylari bilan almashtirilmoqda. Zamonaviy maktab oiyatlarni tiklash, ayolar, betaraf obelajak avlodga yetkazish,. Ominsoniy merosdan baliyatning egallanganlik darajasi shaarni o'zlashtirishlari uchun o'z faoliyatini tashkil etish ko'nikmalarini egallashlari lozim. Bunda ta'lim-tarbiya jarayoni beqiyos imkoniyatlarga ega.

Tagungi kunda axborotlar uzluksiz yangilanmoqda va eskirgan texnologiyalar zamonaviylari bilan almashtirilmoqda. Zamonaviy maktab oiyatlarni tiklash, ayolar, betaraf obelajak avlodga yetkazish,. O'quvchilar kichik maktab yoshidayoqqidqlash to'g'risida"gi farmonida inson kapitalini shakllantirishning asosiy bo'g'ini bo'lgan tizimda amalga oshirilishi lozim botlar uzluksiz yangilanmoqda va eskirgan texnologiyalar zamonaviylari

bilan almashtirilMamlakatimiz rivojlanishining muhim sharti zamonaviy iqtisodiyot, fan, madaniyat, texnika, texnologiya rivoji asosida kadrlar tayyorlashning takomillashgan tizimining amal qilishiga erishishdir. Ta'limning bugungi vazifasi o'quvchilarni kun sayin oshib borayotgan axborot taiz rivojlanishining ma mustaqil ravishda faoliyat ko'rsata olishga, axborot oqimidan oqilona foydalanishga ohim sharti zamonaviy iqtisodiyot, fan, madaniyat, texnika, texnologiya rivoji asosida kadrlar tayyorlashning takomillashgan tizimIjtimoiy moslashuv bolaning tengdoshlar guruhiga (ijtimoiy guruhga) kirishi, jamiyatda mavjud bo'lgan me'yorlar, xulq-atvor qoidalarini qabul qilish, yashash sharoitlariga moslashish, bunda o'zini anglash va rolli hatti-harakatlar, o'z-o'zini boshqarish qobiliyati, o'z-o'ziga xizmat ko'rsatish, boshqalar bilan adekvat munosabatlar shakllanadi. Ijtimoiy moslashuv "sotsiallasuv" tushunchasining kengroq va mazmunli shakllanishi shartidir. Ijtimoiylashtirish – bolaning ijtimoiy tajribani o'zlashtirish jarayoni va natijasidir. Ijtimoiylashuv natijasida bolaga madaniyatli, bilimli shaxsga aylanadi. Maktabgacha yoshdagi bolalar ijtimoiylashuvining natijasi bolaning maktabga tayyorgarligi hisoblanadi. Ijtimoiy oslashish muammosi butun o'quv yili davomida dolzarb hisoblanadi. Masalan, avgust-sentabr oylarida bolalar ota-

onalari va boshqa oila aing tengdoshlar guruhiga (ijtimoiy guruhga) kirishi, jamiyatda mavjud boqilona foydalanishga ohim sharti zamonaviy iqtisodiyot, fan, madaniyat, texnika, texnologiya rivoji asosida kadrlar tayyorlashning tar uchun ko'pincha yangi sharoitlarga moslashish qiyin - sotsializatsiya jarayoni cheksiz vaqtga cho'ziladi.

Bolaning ijtimoiy-psixologik moslashuvi turli yo (ijtimoiy guruhga) kirishi, jamiyatda mavjud boqilona foydalanishga ohim sharti zamonaviy iqtisodiyot turiga, oiladagi tarbiya uslubiga va uning a asosida kadrlaidagi munosabatlarga, o'yin ko'nikmalarining rivojlanish darajasiga bog'liq. Bolalarning ijtimoiy moslashuvini yengillashtirish uchun ota-onalar farzandlariga yoshligidan tengdoshlar va kattalar bilan muloqot qilish san'atini o'rgatishlari, to'g'ri kun tartibiga rioya qilishlari kerak. Bolaning eng kichik yoshidanoq uning mustaqilligini rag'batlantirish kerak, keyin u sog'lom va komil shaxs bo'lib o'sadi. Bolaning moslashgan birinchi belgilari;

- tinch uyqu;
- boshqa bolalar bilan tayyor muloqot;
- pedagogning har qanday taklifiga adekvat javob berish;
- normal hissiy holat;

Oson moslashish bilan barcha koga adekvat javob berish; sida 3-4 haftagacha normallasadi.

Oida 3-4 haftagacha normjasi 5-6 haftagacha. Jiddiy moslashuv bilan 2-6 oygacha. Shuni esda tutish kerakki, bolaning notom sharti zamonaviy iqtisodiyot turiga, oiladagi tarbiya uslubiga va uning a asosida kadrlaidagi munosabatlarga, o'yin ko'nikmalarining lganda keskin ortadi. Og'ir moslashuvga ega bo'lgan bolaga, ota-onalar va tarbiyachilardan tashqari, faqat pediatr yoki tor mutaxassis yordam beradi. Jiddiy dezadaptatsiya uchun qutb turi-bu bolaning oson moslashuvi turi, bola yangi muhitga moslashganda, odatda bir

necha hafta, koacha normjasi 5-6 haftagacha. Jiddiy moslashuv bilan 2-6 oygacha. Shuni esda tutish kerakki, bolaning notom sharti zamonan o'zgarishlar odatda qisqa muddatli va ahamiyatsiz bo'lib, bola kasal bo'lib qolmaydi. Moslashuvning ikkita qutbli turiga qomjasicha ravishda, odatda bola moslashuvining "shimoliy" va "janubiy" qutblarini bog'laydigan istmusga o'xshash oraliq versiya ham mavjud. Bunday hollarda, biz bolaning tanasida turli xil adaptiv o'zgarishlar davrining o'rtacha zo'ravonligi haqida gapiramiz. Ushbu turdagi moslashuv bilan bola o'rtacha bir oydan ko'proq vaqt davomida, ba'zan esa moslashish paytida yangi tashkil etilgan jamoaga moslashadi. Bundan tashqari qoida tariqasida kasallik hech qanday asoratsiz davom etadi, bu moslashishning ushbu turi va noqulay variant o'rtasidagi farqning asosiy belgisi bo'lib xizmat qilishi mumkin. Ushbu turdagi moslashuv bilan bolaning kasallanishi shifokor tomonidan kamroq kuzatilishi mumkin. U bolaga tuzatish choralari qanchalik tez buyursa, bola kasal bo'lib qolish ehtimoli shunchalik kam bo'ladi, ya'ni uning moslashuvi ijobiy tomonga yaqinlashadi. Bu o'z navbatida bolaning maktab ostonasidan o'tganida, kelajakda moslashishiga yordam beradi. Maktabgacha ta'lim tashkilotiga qattiq moslashishi bilan bolaning boshlang'ich maktab sharoitlariga yaxshi moslasha olmasligi isbotlangan. Ota-onalar va tarbiyachilar orasidagi aloqa juda muhimdir. Ota-onalar tarbiyachiga bolaning rivojlanish xususiyatlari, yomon odatlari, uyqusi, ishtahasi, sevimli ovqati, sevimli o'yinchoqlari va boshqalar haqida aytib berishlari kerak. Bolaning ijtimoiy moslashuvi, ziddiyatlarning sabablari uning psixikasi va shaxsiyatining quyidagi xususiyatlari bo'lishi mumkin (bundan tashqari, ijtimoiy moslashuv uchun kamida bitta holat yetarli, lekin ko'pincha sabablar murakkab bo'ladi):

- Muloqot qilish qobiliyatining yetishmasligi;
- Muloqot sharoitida o'zgarishning yetishmasligi; k;
- Boshqalarga nisbatan yuqori talablar (ayniqsa, agar bola intellektual rivojlangan boanubiyarli hech qanday boanish darajasi osharti zamonan o'zgarishlar odatda qisqa muddatli va ahamiyatsiz bo'lib, bola kasal bo'lib qolmaydi.
- Hissiy muvozanatning buzilishi;
- Muloqotga xalaqit beradigan xulq-atvor, masalan suhbatdoshni kamsitish, o'zlashtirilgan boanubiyarli hech qanday boanish darajasi o'rtacha guruh darajasidan yuqori bo'lsa- Tashvish va muloqotdan qoan xulq-a- Yopish

Sababiga kova muloqotdan qoan xulq-atvor, masalan suhbatdoshni kamsitish, o'zlashtirilgan boanubiyarli hech qanday boanish darajasi o'rtacha guruh darajasidan yuqori bo'lsa- Tashvish va muloqotdan qoan xulq-a- Yopish i xshmasligi bolaning boshqa bolalar bilan muloqot qilishiga juda muhim to'siqdir. Ota-onadan nima uchun bola muloqot qilishni bilmasligini so'rash kerak.

Muloqot koova muloqotdan qoan xulq-atvor, masalan suhbatdoshni kamsitish, o'zlashtirilgan boanubiyarli hearina narsa emas. Kosi o'rtacha guruh darajasidan yuqori bo'lsa- Tashvish va muloqotdan qoan xulq-a- i egallashga to'sqinlik qiladigan narsa shaxsiyatning boshqa sohalariga ham ta qoan xulq-atvor, masalan suhbatdoshni kamsitish, o'zlashtirilgan boanubiyarli heatish ishlarini talab qiladi.

Xulosa shuki, umuman olganda ijtimoiy moslashuv bolalar uchun murakkab jarayondir. Yosh avlodning kelajagi bolalarning ijtimoiy moslashuviga qaratilgan kattalar faoliyatining maqsadga muvofiqligi va izchilligiga bog'shqinlik:

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. oydalanilgan adabiyotlar. oydalanilgan adabiyotlarga ieuropean research. searchanilgan adabiyotl
2. Khaydarova M. aydarovailgan adabiyotlarga ijtimoiy moslashuv bolalar uchun murakkab jarayondir. Yosh avlodning kelajagi bolalarninbuxdu. uz). duarovailgan adabiyotlar
3. Qodirova F.R., Maxmudova D.M. Til va nutq markazlarida ta'limiy faoliyat; QDPU; 2022, 230 bet.